

Ny avhandling

Govander, Lagunathan (2023). *Crumbs from the rich man's table? Municipal labour market policies and recognition of welfare recipients in Sweden*. Diss. Linnéuniversitetet.

Lagu, jag lovade när vi sågs att jag skulle skriva några rader om din avhandling, för det är den värd. En recension, lovade jag, men det fick bli en annan form, ett brev.

Tack för att jag fått möjlighet att läsa din avhandling, som behandlar om en aktuell tematik, i Sverige och internationellt, i policy och forskning, nämligen insatser för aktivering genom arbete, och mer specifikt deras potential för erkännande av arbetslösa.

Jag uppskattar verkligen att du tar dig an denna tematik, därför att den rör en av det som sedan länge varit kärnfrågorna i socialt arbete – människors välbefinnande och sociala rättigheter. Där rätten till arbete fortsatt är en av de mest grundläggande.

Din avhandling är därtill av stor relevans för samtida offentlig debatt, som allt för ofta grundar sig i förenklade och grundlösa påståenden och förenklade dikotomier, mellan aktiv och passiv, arbete och bidrag, inkludering och exkludering. En av förtjänsterna med din avhandling är att du så tydligt pekar på gråzoner och nyanser bortom dessa förenklingar, och visar hur insatser för aktivering genom arbete kan bidra till erkännande, men också motsatsen. Avhandlingen bidrar inte minst med fördjupad kunskap om denna väsentliga problematik, utifrån utsatta människors erfarenhet, som sätts in ett bredare socialpolitiskt sammanhang.

Du har skrivit en avhandling som är empiriskt väl förankrad, tar avstamp i en uppföljning av ett ESF-finansierat projekt, som genomförts i fem olika kommuner. Projektet kan beskrivas som ett slags aktionsforskning som gick ut på att med olika insatser omsätta sociologen Axel Honneths teorier om erkännande för att utveckla socialarbetares professionella yrkesutövande i relation till arbetssökande och klienter i behov av försörjningsstöd.

Om jag ska beskriva din studie så baseras den på en bred uppsättning av empiriskt material: dels enkäter till socialarbetare och klienter, i form av både självskattningsfrågor och fritextsvar, genomförda innan och efter projektets genomförande, dels intervjuer med klienter, både enskilt och i grupp. Enkäterna skickades ut i de fem kommuner där projektet genomfördes, men också till lika många näraliggande kom-

muner av jämförbart slag, vad gäller storlek, social profil, för att på så vis möjliggöra jämförelser mellan kommuner där särskilda insatser gjorts och kommuner där inga särskilda insatser gjorts.

Vad gäller det material som du baserar din avhandling på så är en del insamlat inom ramen för uppföljningen av projektet som genomförts i de fem kommunerna, medan andra delar är insamlat senare, och breddar perspektivet till aktivering genom arbete och erkännande mer allmänt.

En av avhandlingens mest intresseväckande avsnitt är den avslutande diskussionen där du summerar studiens resultat på både individuell och strukturell nivå. De resonemang som du för avslutningsvis är, i mina ögon, spännande och ger värdefulla perspektiv på frågan om aktivering genom arbete och dess potential för erkännande av de grupper i samhället som har en svag förankring på arbetsmarknaden.

När det gäller uppföljningen av projektet konstaterar du att vi inte kan dra några entydiga slutsatser om att insatserna som genomförts runt om i de undersökta kommunerna faktiskt har bidragit till ett större mått av erkännande av arbets sökande och klienter i behov av försörjningsstöd. Resultaten av den analys av materialet som du presenterat är motstridiga. Vissa socialarbetare uttrycker försiktig optimism. Insatserna upplevs ha varit värdefulla, men mer som en bekräftelse på befintliga arbetssätt. Andra är mer skeptiska eller rentav negativt inställda, ser insatserna som genomförts som mer eller mindre lönlösa eller rentav som slöseri med tid. Det visar sig inte heller finnas några direkta skillnader mellan de kommuner där projektet genomförts och övriga kommuner som undersökts.

Men, när du fördjupar din analys av resultaten noterar du samtidigt att aktiverande insatser inom ramen för projektet och allmänt trots allt tycks ha en viss potential för erkännande. Inte minst på individnivå. Insatser som på olika vis går ut på att se och hörsamma den enskilda individens behov beskrivs som positiva och värdefulla, av både socialarbetare och klienter. Inte minst ses ökade möjligheter till egen försörjning som viktiga när det gäller att skapa självkänsla bland utsatta grupper. Däremot, konstaterar du, är det mer tveksamt om den typ av aktiverande insatser som undersökts i avhandlingen på en övergripande, strukturell nivå kan bidra till någon större förändring av rådande ojämlikheter. På den punkten är jag benägen att hålla med dig.

Hur ska vi då se på frågan om aktivering och insatser med ambitioner om aktivering genom arbete? Bidrar sådana insatser till erkännande – eller motsatsen? En sådan förenklad fråga är, konstaterar du, felaktigt ställd. Aktivering bidrar nämligen till både och. Det är som jag ser det av de viktigaste slutsatser du drar – och en av avhandlingens stora förtjänster: att peka på gråzonerna, nyanserna, både och. För att möta rådande ojämlikheter krävs socialpolitiska åtgärder på strukturell nivå. Därmed inte sagt att aktiverande insatser på individnivå är oviktiga.

Liknande resonemang tänker jag att vi kan föra i relation också till en rad andra områden inom det sociala arbetets praktik, såsom brottsförebyggande åtgärder.

Som med alla avhandlingar finns det givetvis också i din avhandling en del frågetecken, saker som kan diskuteras och kunde ha gjorts annorlunda.

En av mina främsta frågetecken rör ditt val av teori och dess koppling till studiens syfte. Tolkningsramen du väljer att använda som utgångspunkt för din analys är i någon mening del av det du vill analysera. Det är, om jag ska uttrycka mig lite oförsiktigt, lite detsamma som att undersöka ett par glasögon genom glasögonen du vill undersöka. För mig blir det ett problem.

Som du kanske vet är jag mer bekant med Foucault än med Honneth, även om jag uppskattar de delar av Honneths arbete jag kommit i kontakt med. Du hämtar kraft och inspiration från Honneth, i hopp om att hitta möjligheter och frön som kan leda oss framåt, i riktning mot realiserande av människors potential. Jag uppskattar din ambition – och med din avhandling visar du också att sådana möjligheter faktiskt finns, även i de insatser för aktivering genom arbete som du har undersökt. Jag är kanske mer cynisk än du är, möjligen på grund av min långvariga bekantskap med Foucault. Men där du ser potential till erkännande och frihet ser jag utövande av makt, i namn av erkännande och frihet.

Jag ska försöka förklara vad jag menar: En del av resultaten som du väljer att tolka som uttryck för erkännande skulle jag utifrån en ansats inspirerad av Foucault snarare se som uttryck för styrning i en avancerat liberal samtid. En slags styrning som inte enbart består i disciplinering till arbete, utan kanske först och främst i att enskilda arbetssökande manas till att förbättra sin självkänsla och uppbåda sina viljor till eget ansvarstagande. Och i den meningen formas klienterna till en särskild sorts subjekt.

Men samtidigt består styrningen i att också de professionella formas som subjekt, med både ansvar och möjlighet att bidra till erkännande av arbetssökande klienter inom ramen för en i övrigt bibehållen social ordning.

Du tangerar bitvis sådana resonemang, men din teoretiska ansats gör det svårt att fullfölja dem.

När det gäller analysen så är den som allra bäst när du går mer på djupet, utan att gå allt för långt i väg från materialet, där du använder dig av längre utsnitt från intervjuerna som gjorts, som gör det möjligt att visa på ett större mått av komplexitet, att med större djup och träffsäkerhet fånga människors tänkande. Där ger intervjuerna definitivt störst möjligheter, både i grupp och enskilt, kanske framför allt de senare.

På en del ställen närmar du dig det jag tycker att du kunde ha gjort betydligt mer av, genomgående, och det är att fokusera mer på HUR de intervjuade beskriver sin situation, inte bara VAD de beskriver. Det vill säga att gå in mer i detalj på beskrivningarna och inte lämna analysen när du identifierat innehållet.

Bland dina intervjuer finns en del riktiga guldkorn som jag gärna hade sett flera

av – och att du gjort mer av i dina tolkningar: Särskilt när du hittar kontraster, i tid och rum, hur de som du intervjuat beskriver förändringar som har skett mellan då till nu, skillnader mellan mig och andra, mina och omgivningens förväntningar.

Inte minst visar du återkommande hur människor använder sig av olika slags metaforer när de beskriver sin verklighet, till exempel hur de professionella beskrivs som föräldrar, familj, kompisar, eller hur insatsen/organisationen beskrivs som ett hem. Alla dessa exempel visar tydligt, som jag läser dem, på erkännandets krafter i praktiken, illustrerade i människors sätt att skapa mening om sig själva och sin verklighet.

Sådana guldkorn hade du kunnat göra mycket mer av. Du hade exempelvis kunnat knyta an till studier som fördjupat sig just i hur metaforer används för att skapa mening i olika professionella sammanhang, exempelvis inom det sociala arbetet.

Lagu: Du kanske inte håller med mig, men för min del är din avhandling ett viktigt bidrag inte bara till forskning om aktivering genom arbete, utan till något bredare än så, nämligen en bred och lång tradition av kritisk forskning inom socialt arbete.

Visst hade du kunnat göra vissa val annorlunda, och visst hade du på en del punkter kunnat fördjupa din analys av erkännandets mångbottnade praktiker. Inte minst hade du på ett tydligare och mer explicit sätt kunnat positionera dig just inom en kritisk tradition. Men det är sådant vi kan diskutera. Precis som ska det vara med solida, angelägna och väl genomförda avhandlingar.

Tack för läsningen, jag ser fram emot att följa ditt fortsatta arbete.

Magnus Dahlstedt

Professor i socialt arbete vid Linköpings universitet

Ansvarig utgivare, *Socialvetenskaplig tidskrift*

Fakultetsopponent